

PIOTR TRZPIS

Poznań

Wspólna Polityka Rybacka Unii Europejskiej

Ryby są naturalnym i odnawialnym bogactwem, na którego reprodukcję i przemieszczanie człowiek nie ma wpływu. Zasoby ryb postrzegane są jako dobro wspólne, które eksploatować mogą wszyscy (nikt nie jest właścicielem ryb do momentu ich złowienia). W rzeczywistości jednak ich ograniczona liczba sprawia, że każda wylowiona ryba zmniejsza liczebność stada pozostającego do dyspozycji innych. Wymagają one zatem odpowiedniego zarządzania, jeżeli ich udział w żywności człowieka oraz dostarczaniu mu ekonomicznych i socjalnych korzyści ma być trwały. Według danych Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) z 1998 roku, aby uzyskać równowagę między istniejącym potencjałem połowowym na świecie a dostępnymi zasobami niezbędne jest zredukowanie liczby statków o przynajmniej 30%¹. Ten sam problem nie ominął Unii Europejskiej, gdzie większość stad jest zagrożona przełowieniem. W państwach członkowskich przez bardzo wiele lat zarządzanie rybołówstwem polegało na nieograniczonym dostępie do zasobów. Najważniejsze było to, aby Wspólna Polityka Rybacka wraz ze Wspólną Polityką Rolną zapewniły bezpieczeństwo podaży żywności. Zagrożenie przełowieniem zapoczątkowało proces reformy i restrukturyzacji całego sektora rybackiego. Jest to proces trudny, gdyż rybołówstwo i akwakultura są ważnymi działami gospodarki żywnościowej i czynnikami generującymi miejsca pracy w obszarach nadmorskich i wiejskich. Powyższe problemy dotyczą również Polski, gdzie oprócz problemu zbyt wielkiego nakładu połowowego dochodzą jeszcze kwestie zacofania infrastruktury portowej czy przetwórstwa. Obecność Polski w Unii Europejskiej jest wielką szansą dla polskiego rybołówstwa, ale z drugiej strony istnieją też obawy o to czy polski sektor rybołówstwa przyjmie zasady obowiązujące w ramach Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej oraz czy będzie w stanie właściwie zagospodarować tak dużą kwotę środków z funduszy strukturalnych. W związku z przedstawionymi powyżej problemami celem niniejszej pracy jest ukazanie, a przede wszystkim uświadomienie tego, że Wspólna Polityka Rybacka Unii Europejskiej, pomimo niewielkiego udziału sektora rybołówstwa w PKB państw członkowskich UE (mniej niż 1%), jest równie ważna jak pozostałe polityki wspólnotowe.

1. Historia Wspólnej Polityki Rybackiej

Pierwsze postanowienia dotyczące rybołówstwa w prawie europejskim można znaleźć w artykule 38 i następnych Traktatu Rzymskiego z 1957 roku ustanawiającego Eu-

¹ J. Horbowy, E. Kuzebski, *Wpływ funduszy strukturalnych UE na stan floty i zasobów w rybołówstwie bałtyckim* (brak miejsca i daty wydania), s. 7.

ropejską Wspólnotą Gospodarczą. W artykule 38 zapisano, że Wspólna Polityka Rolna ma obejmować zarówno rolnictwo, jak i handel produktami rolnymi. Pojęcie „produkty rolne”, jak wyjaśniono w tym artykule, dotyczyło także produktów rybołówstwa, a także produktów powstałych z pierwszego przetworzenia i będących w ścisłym związku z produktami pochodzącymi z rybołówstwa². W wyniku rewizji Traktatu o EWG, postanowienia te w niezmienionej postaci, zapisane są w artykule 32 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE). Także następne artykuły w Tytule II TWE dotyczą rolnictwa, jak i rybołówstwa. Cele Wspólnej Polityki Rolnej zawarte w artykule 33 są również celami polityki rybołówczej, czyli zwiększenie wydajności, zapewnienie należytego poziomu życia ludności zajmującej się rybołówstwem, stabilizację rynku, zagwarantowanie bezpieczeństwa dostaw i zapewnienie rozsądnych cen w dostawach dla konsumentów. Pozostałe artykuły ustanawiają wspólną organizację rynku, przewidują koordynację wysiłków podejmowanych w zakresie badań, kształcenia zawodowego i upowszechniania wiedzy, ponadto ustalają zasady konkurencji i regulamin wewnętrzny wspólnej organizacji rynku³.

Mimo, iż podstawy traktatowe były słabe (jedynie co zrobiono to do listy produktów rolnych podlegających regulacjom wspólnego rynku wpisano ryby) to rybołówstwo w polityce Wspólnot Europejskich zaczęło się coraz bardziej rozwijać i stopniowo zaczęło uzyskiwać status samodzielnej wspólnej polityki. Powodem wzrostu zainteresowania tą dziedziną gospodarki było to, iż następował wzrost konkurencyjnego importu dla produktów rybołówstwa państw członkowskich. Równie ważnym powodem była perspektywa przystąpienia do Wspólnot Europejskich Danii, Irlandii, Wielkiej Brytanii i Norwegii – państw posiadających duże floty rybackie oraz zasoby ryb⁴.

Namacalnym dowodem zainteresowania Komisji kwestią rybołówstwa był opublikowany przez nią w 1967 roku komunikat pod tytułem *Podstawowe zasady Wspólnej Polityki Rybackiej*. Miał on na celu wypracowanie rozwiązań problemów społecznych, strukturalnych i handlowych, które dotyczyły sześć założycielskich państw członkowskich. Dyskusje trwały 3 lata i zakończyły się w 1970 roku powstaniem pierwszych wspólnych regulacji dotyczących sektora rybackiego⁵. Były to podstawy wsparcia rynkowego⁶ i polityki strukturalnej w dziedzinie rybołówstwa⁷. W 1976 roku Rada (EWG)

² M. Ruciński, *Wspólna Polityka Rybacka UE – podstawowe elementy i reforma z 2002 r.*, w: J. Horbowy, E. Kuzebski, *Wpływ funduszy strukturalnych UE na stan floty i zasobów w rybołówstwie bałtyckim* (brak miejsca i daty wydania), s. 12.

³ *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską*, w: *Dokumenty Europejskie*, opr. A. Przyborowska-Klimczak, E. Skrzydło-Tefelska, t. V, Lublin 2004, s. 117–119.

⁴ M. Ruciński, *Wspólna Polityka Rybacka UE – podstawowe elementy i reforma z 2002 r.*, op. cit. s. 12.

⁵ *Ibidem*, s. 12.

⁶ Council Regulation (EEC) 2142/70 on the common organization of the market in fishery products, za: M. Ruciński, *Wspólna Polityka Rybacka UE – podstawowe elementy i reforma z 2002 r.*, w: J. Horbowy, E. Kuzebski, *Wpływ funduszy strukturalnych UE na stan floty i zasobów w rybołówstwie bałtyckim* (brak miejsca i daty wydania), s. 12.

⁷ Council Regulation (EEC) 2141/70 laying down a common structural policy for the fishing industry, za: M. Ruciński, *Wspólna Polityka Rybacka UE – podstawowe elementy i reforma z 2002 r.*, w: J. Horbowy, E. Kuzebski, *Wpływ funduszy strukturalnych UE na stan floty i zasobów w rybołówstwie bałtyckim* (brak miejsca i daty wydania), s. 12.

przyjęła rozporządzenie nr 101/76, wprowadzające szczegółowe zasady wspólnotowej polityki strukturalnej, które zastępowało rozporządzenie Rady z 1970 roku.

W 1976 roku wydarzyła się również bardzo ważna rzecz dla rozwoju Wspólnej Polityki Rybackiej. Od momentu wejścia w życie Traktatu Rzymskiego do wspomnianego powyżej roku, w Komisji Europejskiej rybaństwem zajmowała się tylko Dyrekcja Generalna VI „Rolnictwo”. Wspólna Polityka Rybacka została wyodrębniona i utworzono odrębną Dyrekcję Generalną „Rybołówstwo”. Komisja argumentowała tą decyzję istnieniem różnic między rybołówstwem a rolnictwem. Różnica polegała na tym, że poprzez postęp w nauce i technice można wpłynąć na wzrost wydajności rolnictwa i zwiększyć produkcję, natomiast nie jest to możliwe w przypadku ryb, których zasoby są wyczerpywalne⁸. Generalnie Dyrekcji przypisano odpowiedzialność za Wspólną Politykę Rybacką (obejmującą działalność połowową, hodowlę żywych zasobów akwakultury oraz ich przetwarzanie i wprowadzanie do obrotu), a jej podstawę stanowi art. 33 TWE.

Kwestia ochrony zasobów nie była często poruszana aż do połowy lat siedemdziesiątych. Komisja zajęła się tą sprawą dopiero w 1976 roku, gdy rozpoczęła pracę nad całościowym systemem zarządzania rybołówstwem. Negocjacje, często przerywane z powodu różnic zdań, zajęły siedem lat. Trwało to tak długo z powodu szerokiego pakietu zadań podejmowanych w czasie negocjacji, takich jak ochrona zasobów i zasada ich zrównoważonej eksploatacji, ustalanie całkowitych dopuszczalnych połowów, podział kwot połowowych między państwa członkowskie, doradztwo naukowe w sprawie stanu zasobów ryb, ustanowienie nadzoru nad krajowymi służbami kontroli rybołówstwa. 25 stycznia 1983 r. Rada Wspólnot Europejskich wydała rozporządzenie nr 170/83 o fundamentalnym znaczeniu dla sektora rybołówstwa. Było to rozporządzenie ustanawiające Wspólnotowy system dla zachowania i kontroli zasobów rybackich. Od tego dnia można mówić oficjalnie o Wspólnej Polityce Rybackiej⁹. W pakiecie rozporządzeń dotyczących rybołówstwa przyjętych wraz z rozporządzeniem nr 170/83, znalazło się rozporządzenie nr 171/83, w którym określono techniczne środki ochrony zasobów, takie jak rozmiar oraz typ sieci jakie mogli używać rybacy czy minimalna wielkość konkretnych gatunków ryb, jakie mogły być złowione¹⁰.

Zgodnie z rozporządzeniem nr 170/83 w roku 1991 nastąpił pierwszy przegląd Wspólnej Polityki Rybackiej¹¹. W raporcie Komisji wykazano, że środki techniczne i kontrola były nieskuteczne, aby chronić zasoby. Działania te były niewystarczające, gdyż istniała zbyt duża flota połowowa, a stopień intensywności gospodarki połowo-

⁸ *Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa, Instrukcja Użytkownika. Działania innowacyjne i inne. Pomoc techniczna*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2004, s. 8.

⁹ M. Ruciński, *Wspólna Polityka Rybacka UE – podstawowe elementy i reforma z 2002 r.*, op. cit., s. 12–13.

¹⁰ Council Regulation (EEC) No 171/83 of 25 January 1983 laying down certain technical measures for the conservation of fishery resources, EURLEX, portal prawny Unii Europejskiej, <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=102902:cs&lang=en&list=102406:cs,102903:cs,102902:cs,&pos=3&page=1&nbl=3&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte> (data wejścia na stronę 1.12.2006).

¹¹ *Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa, Instrukcja Użytkownika. Działania innowacyjne i inne. Pomoc techniczna*, op. cit., s. 8.

wej był zbyt duży¹². Przez cały okres lat osiemdziesiątych XX wieku sektor rybacki był przeinwestowany, a wskutek przełowienia ilość poławianych ryb spadała. Do takiej sytuacji doprowadziła sama polityka Wspólnot. Gdy ceny i ilość łowionych ryb były korzystne, to zachęczone tym państwa członkowskie inwestowały w sektor rybołówstwa. Inwestycje te były realizowane również przy wykorzystaniu funduszy strukturalnych Wspólnoty. Programy, które miały służyć rozwojowi floty bez wzrostu zdolności połowowej nie spełniły swojej funkcji, gdyż stało się zupełnie odwrotnie. Wspólna Polityka Rybacka stała się ofiarą własnych sukcesów¹³. Państwa członkowskie przedstawiały własne plany nadzorujące rozwój swoich flot w ciągu kilku najbliższych lat, które podlegały weryfikacji i zatwierdzeniu przez Komisję. Działania zmierzające do osiągnięcia celów przedstawionych w MAGP mogły być finansowane z funduszy Wspólnoty, ale państwa członkowskie miały swobodę w celu osiągania zamierzonych celów. Nieskuteczność tej polityki należy także upatrywać w tym, że w ciągu blisko 20 lat istnienia wspólnej polityki rybackiej udział rybaków w tworzeniu tej polityki był niewielki.

W marcu 2001 roku Komisja przedstawiła, w „Zielonej Księdze”, założenia nowej Wspólnej Polityki Rybackiej. Franz Fischler, ówczesny komisarz UE ds. rolnictwa, rozwoju wsi i rybołówstwa, powiedział, że reforma Wspólnej Polityki Rybackiej była niezbędna, była „być albo nie być” dla rybołówstwa Unii. Stwierdził, że bez odwagi przeprowadzenia głębokiej reformy to w najbliższych kilku latach rybołówstwo miało zacząć zanikać¹⁴. Najważniejszym i najbardziej zmieniającym funkcjonowanie całej Wspólnej Polityki Rybackiej postulatem było wprowadzenie wieloletnich planów zarządzania (zamiast doraźnych planów ustalanych co rok), które miały powstać w zgodzie z zasadą zapobiegania¹⁵. Podejście wieloletnie miało spowodować, że przy ustalaniu TAC (Total Allowable Catch – całkowity dopuszczalny połów) i kwot połowowych miano uniknąć odsuwania trudnych decyzji w czasie oraz gwałtownych zmian corocznych wielkości TAC. Dla każdego stada miano określić wieloletnie strategie oparte na planowanych wskaźnikach śmiertelności ryb w okresie średnioterminowym (od 3 do 5 lat). Z powodu tego, że na wodach Wspólnoty dominuje rybołówstwo mieszane, to postulowano, aby zarządzać całymi grupami stad w ramach jednego rodzaju rybołówstwa. Komisja wskazała na potrzebę stosowania bardziej skutecznych środków technicznych. Proponowała wprowadzenie selektywnych narzędzi połowowych, które ograniczyłyby przyłów (przypadkowe złapanie osobników niepożądanego gatunku) oraz metod połowowych, które miałyby ograniczony wpływ na środowisko. Komisja uważała za konieczne zbadanie użyteczności takich środków, jak zakaz wyrzucania ryb za burtę (w tych rodzajach rybołówstwa, gdzie można to było skontrolować), czasowe zamknięcie niektórych stref, uznanie procentowanego udziału przyłowu za część objętą TAC. Redukcja floty była także stawiana jako jeden z priorytetów. Zakładano, że redukcja miała być na tyle duża, że zniwelowałaby skutki postępu technologicznego.

¹² *Wspólna Polityka Rybacka*, „Wiadomości Rybackie” 2001, nr 6, s. 6.

¹³ *Wspólna Polityka Rybacka*, op. cit., s. 7.

¹⁴ *Czas zacząć być odpowiedzialnym...!!! Założenie nowej Wspólnej Polityki Rybackiej UE*, „Wiadomości Rybackie” 2002, nr 4–5, s. 1–2.

¹⁵ *Ibidem*, s. 3.

Przez długi okres istnienia Wspólnej Polityki Rybackiej budowa nowych statków i modernizacja starych jednostek była subsydiowana, czego skutkiem był wzrost potencjału połowowego. Istotną zmianą proponowaną przez Komisję w „Zielonej Księdze” było znaczne ograniczenie lub całkowite zaprzestanie subsydiowania przez Unię budowy nowych statków rybackich. Wskazano również na potrzebę włączenia środowiska rybackiego do procesu decyzyjnego. Miały zostać utworzone Regionalne Komitety Doradcze, które skupiałyby przedstawiciele przemysłu rybnego, władz państwowych, gospodarki, biolodzy – ichtiolodzy i ekonomiści. Komisja miała uzgadniać z Komitetami wszelkie istotne kwestie czy zmiany dotyczące Wspólnej Polityki Rybackiej.

Wszystkie te postulaty zostały przyjęte i zostały zawarte w pakiecie rozporządzeń z 2002 roku reformujących Wspólną Politykę Rybacką.

2. Instytucje prowadzące prace w dziedzinie rybołówstwa

Wspólna Polityka Rybacka, tak jak to ma miejsce w przypadku Wspólnej Polityki Rolnej, jest jedną z polityk uwspólnotowionych, czyli wyłączne kompetencje w podejmowaniu decyzji ma Wspólnota Europejska¹⁶. Znaczącą pozycję w procesie decyzyjnym ma Komisja Europejska, gdyż tylko ona posiada inicjatywę prawodawczą. W Komisji Europejskiej sprawami rybołówstwa zajmuje się Generalna Dyrekcja (DG) „Rybołówstwo i gospodarka morska”. Komisarzem ds. rybołówstwa i gospodarki morskiej jest od 2004 roku były Minister Spraw Zagranicznych Malty i negocjator w sprawie przystąpienia Malty do Unii Europejskiej – Joe Borg¹⁷. W skład tej Dyrekcji, oprócz Komisarza, wchodzi jeszcze zespół profesjonalistów w dziedzinie biologii morskiej, architektury marynistycznej, prawa, ekonomii, weterynarii i nauk politycznych. Generalna Dyrekcja „Rybołówstwo i gospodarka morska” podzielona jest na kilka dyrekcji. Są to: Dyrekcja ds. Polityki Ochrony Zasobów, Dyrekcja ds. Stosunków Zewnętrznych, Dyrekcja ds. Polityki Strukturalnej. W skład tej dyrekcji wchodzi interdyscyplinarny zespół naukowców i ekonomistów. Częścią personelu Generalnej Dyrekcji jest około 25 inspektorów ds. rybołówstwa, którzy wraz z okręgowymi inspektorami biorą udział w kontrolach i działaniach obserwacyjnych na otwartym morzu. Ścisłe współpracują z władzami państw członkowskich odpowiedzialnymi za wydawanie licencji połowowych i przeprowadzanie kontroli. Eksperti prawni nadzorują propozycje prawne i badają pomoc państw członkowskich dla sektora rybołówstwa. Mogą oni także rozpoczynać procedurę prawną wobec państw członkowskich, w przypadku gdy zaniedbują wdrażania postanowień Wspólnej Polityki Rybackiej¹⁸.

W porównaniu z innymi wspólnymi politykami, przy ustalaniu propozycji Komisji dużą rolę odgrywa doradztwo naukowe. W praktyce jest tak, że jest ono podstawą do

¹⁶ E. Sibrecht-Ośka, *Wspólna Polityka Rybacka w Polsce*, w: E. Sibrecht-Ośka, A. Graś (red.), *Przewodnik po Wspólnej Polityce Rybołówstwa*, Warszawa 2001, s. 5.

¹⁷ *Commissioner Joe Borg –Biography*, Komisja Europejska, http://ec.europa.eu/commission_barroso/borg/profile/index_en.htm (data wejścia na stronę 8.03.2007).

¹⁸ *Zarządzanie zasobami rybnymi w UE*, European Commission DG Fisheries, Bruksela (brak daty wydania), s. 3.

dalszych prac Komisji nad aktami prawnymi z dziedziny ochrony zasobów rybnych, a w szczególności ustalania limitów TAC. Komisja korzysta z opinii naukowych i przeprowadza konsultacje ze wskazanymi w poprzednim rozdziale instytucjami, takimi jak Międzynarodowa Rada Badań Morza (ICES) i Komitet Naukowo-Ekonomiczno-Techniczny ds. Rybołówstwa (STECF). Swoje opinie mogą przedstawiać również inne organizacje regionalne (np. Komisja Rybołówstwa Północno-Wschodniego Atlantyku – NEAFC) oraz same państwa członkowskie. Umowy podpisane z państwami trzecimi również wpływają na propozycje działań prezentowanych przez Komisję¹⁹. Inne dyrektoriaty Komisji (np. Dyrekcja ds. Ochrony Środowiska, Rozwoju, Polityki Regionalnej, Ochrony Konsumenta i Badań) również mogą stanowić ciało doradcze. Ważną rolę odgrywają konsultacje Komisji z rybakami, a w szczególności z instytucjami złożonymi z przedstawicieli sektora. Są to: Komitet ds. Rybołówstwa i Akwakultury (ACFA) oraz Regionalne Komitety Doradcze (RACs).

Projekt aktu prawnego przedstawiany jest Kolegium Komisarzy, jeżeli zostaje zaakceptowany to staje się wtedy oficjalną propozycją Komisji i przesyłany jest do Rady UE. W ramach Rady UE propozycja jest badana i oceniana przez Grupę Roboczą ds. wewn./zewn. polityki rybackiej²⁰. Parlament Europejski i jego Komisja ds. Rybactwa może jedynie pełnić rolę doradczą i to nie we wszystkich dziedzinach, gdyż przy ustalaniu corocznych limitów TAC i kwot połowowych jest całkowicie pomijany²¹. Nie oznacza to jednak, że jego wpływ na decyzje jest znikomy. W praktyce okazuje się, że opinie te są ważne, gdyż odzwierciedlają one stanowisko bezpośrednio zainteresowanych rybaków. Z tego powodu dla środowiska rybackiego istotne są kontakty z eurodeputowanymi zasiadającymi w Komisji ds. Rybactwa²². Gdy Komitet Stałych Przedstawicieli (Coreper) zatwierdzi propozycję Komisji to Rada Ministrów UE ds. rolnictwa i rybołówstwa uchwała ją na następnym posiedzeniu Rady, nie przeprowadzając dyskusji. W przypadku rozbieżności między Komisją a Coreperem, propozycja jest dyskutowana na posiedzeniu Rady w celu znalezienia rozwiązania. Osiągnięcie kompromisu oznacza, że propozycja staje się aktem prawnym Wspólnoty, brak porozumienia może spowodować, że Komisja utrzyma propozycję, wycofa lub wprowadzi do niej zmiany²³. Jeżeli decyzja ma charakter polityczny, to decyzję zapadają większością kwalifikowaną. Rada Ministrów UE ds. rolnictwa i rybołówstwa jest jedną z najstarszych konfiguracji Rady UE. Ministrowie odpowiedzialni za rolnictwo i rybołówstwo spotykają się raz w miesiącu każdego roku w Brukseli oraz w czasie kwietniowej, czerwcowej i październikowej sesji w Luksemburgu, aby przedyskutować i przyjąć akty prawne dotyczące tych sektorów²⁴. Decyzje, które mają charakter techniczny mogą być podejmo-

¹⁹ M. Ruciński, *Wspólna Polityka Rybacka UE – podstawowe elementy i reforma z 2002 r.*, op. cit., s. 13 (brak miejsca i daty wydania).

²⁰ *Wspólna Polityka Rybacka*, op. cit., s. 6.

²¹ M. Ruciński, *Wspólna Polityka Rybacka UE – podstawowe elementy i reforma z 2002 r.*, op. cit., s. 13 (brak miejsca i daty wydania).

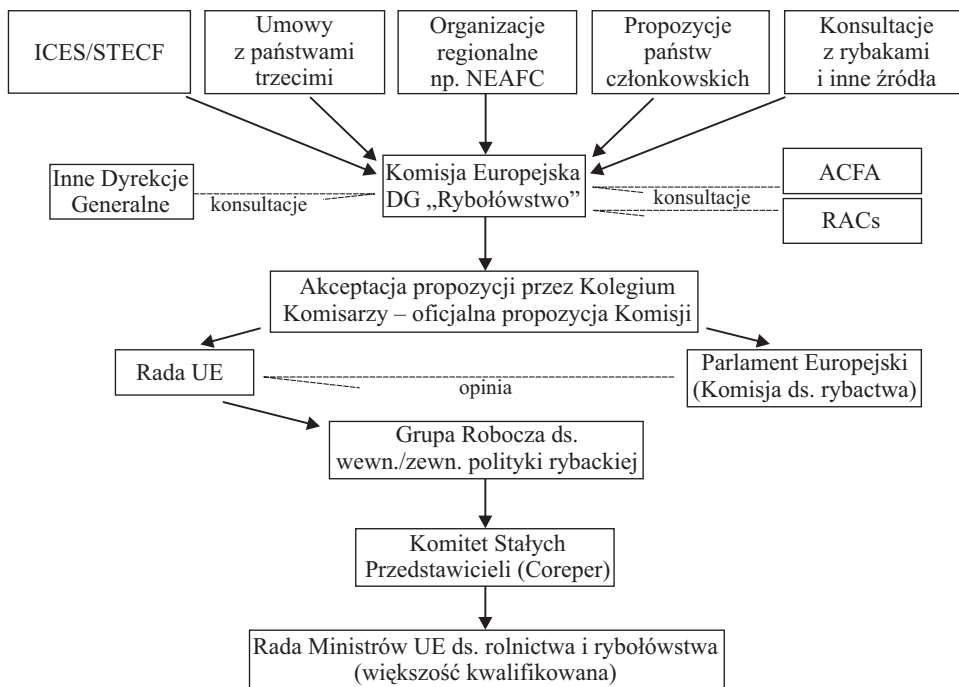
²² M. Ruciński, *Wpływ środowiska rybackiego na decyzje podejmowane przez UE*, „Wiadomości Rybackie” 2005, nr 1–2, s. 6.

²³ *Wspólna Polityka Rybacka*, op. cit., s. 6.

²⁴ *Agriculture and Fisheries Council*, Rada Unii Europejskiej, http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=414&lang=PL&mode=g (data wejścia na stronę 8.03.2007).

wane w procedurze komitologii. Oznacza to, że Komisja może sama podejmować decyzje po zasięgnięciu opinii odpowiedniego komitetu ekspertów delegowanych przez państwa członkowskie. Rada poprzez te komitety monitoruje działania wykonawcze Komisji. W niektórych sprawach (np. w kwestiach przyznawania pomocy państwa w rybnictwie) opinie wydaje Komitet Doradczy, którego postanowienia nie mają charakteru wiążącego wobec działań Komisji. W Komitetach Doradczych opinie są przyjmowane zwykłą większością głosów, przy czym każde państwo członkowskie ma jeden głos. W większości jednak spraw (np. kontrola rybołówstwa) swoje opinie przedstawia Komitet Zarządzający. Przyjmowane są te opinie kwalifikowaną większością głosów, a każde z państw członkowskich ma tyle samo głosów co w Radzie UE. Opinie przyjmowane przez Komitet Zarządzający mają charakter wiążący. Oznacza to, że Komitet Zarządzający może zwrócić się do Rady UE o zbadanie, czy Komisja zastosowała odpowiednie środki i podczas tego okresu badania procedura wdrażania tych środków jest zawieszona. Jeśli Rada nie podejmie w ustalonym terminie decyzji, Komisja może kontynuować swoje działania²⁵.

Proces decyzyjny w Radzie przedstawia graficznie poniższy schemat.



Rys. 1. Proces decyzyjny w Radzie UE

Źródło: M. Ruciński, *Wspólna Polityka Rybacka UE – podstawowe elementy i reforma z 2002 r.*, w: J. Horbowy, E. Kuzebski, *Wpływ funduszy strukturalnych UE na stan floty i zasobów w rybołówstwie bałtyckim* (brak miejsca i daty wydania), s. 13.

²⁵ M. Ruciński, *Wspólna Polityka Rybacka UE – podstawowe elementy i reforma z 2002 r.*, op. cit., s. 13.

3. Polityka strukturalna Wspólnoty w sektorze rybołówstwa – Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa

Głównymi podobszarami aktywności Wspólnej Polityki Rybackiej są: zarządzanie rybołówstwem i ochrona żywych zasobów, wspólna organizacja rynku produktów rybołówstwa, polityka zewnętrzna wobec państw trzecich i organizacji międzynarodowych oraz polityka strukturalna²⁶. W tym artykule skupiono uwagę na ostatnią w wymienionych polityk.

Na początek tego warto wskazać krótko czym jest polityka strukturalna i jakie jest jej zastosowanie w ramach Wspólnej Polityki Rybackiej. Polityka strukturalna nazywana jest często także polityką regionalną i jej celem jest zwiększenie spójności ekonomicznej i społecznej w Unii Europejskiej. Cele te osiąga się poprzez pomoc słabiej rozwiniętym regionom i sektorom gospodarek państw członkowskich. Dzięki tym działaniom możliwe jest zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju i w poziomie życia w regionach UE²⁷. Polityka dotycząca rybołówstwa na początku swego istnienia posiadała środki służące ustanowieniu wspólnego rynku produktów rybołówstwa i restrukturyzacji sektora rybackiego. Środki strukturalne miały służyć modernizacji sektora połowowego. Te pierwsze środki pomagały odnowić stare statki i rozwinąć śródlądową akwakulturę. W następnych latach zakres polityki strukturalnej był poszerzany i pod koniec lat 70. obejmowała ona także inne gałęzie sektora połowowego, jak również morską akwakulturę. W 1983 roku pojawiła się Wspólna Polityka Rybacka, która formułowała spójną politykę strukturalną dla całego sektora rybołówstwa. Jednym z celów reformy Wspólnej Polityki Rybackiej z 1992 roku była restrukturyzacja całego sektora rybackiego. Pozwolić to miało na zapewnienie przyszłości gospodarki rybnej i jednocześnie pozwoliłoby to na rozwój biednych regionów zależnych od rybołówstwa. Wskutek reformy utworzono w 1993 roku Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG), który zastąpił istniejące wcześniej instrumenty strukturalne, przeznaczone na rybołówstwo i akwakulturę. Fundusz ten miał zwiększyć skuteczność gospodarowania funduszami strukturalnymi, gdyż wszelkie działania i środki dotyczące rybołówstwa znalazły się w jednym funduszu. Środki przeznaczone na FIFG w okresie programowania 1994–1999 wyniosły około 2,7 mld ECU²⁸. Decyzja o utworzeniu FIFG oparta została na Rozporządzeniu Rady nr 2080/93 z 20 lipca 1993 r. ustalającym przepisy wykonawcze do Rozporządzenia Rady nr 2052/88 w odniesieniu do Finansowego Instrumentu Orientacji Rybołówstwa. Rozporządzenie Rady z 1988 roku dotyczyło natomiast zadań Funduszy Strukturalnych, ich efektywności i koordynacji działań pomiędzy nimi z operacjami Europejskiego Banku Inwestycyjnego i innymi istniejącymi instrumentami finansowymi²⁹.

²⁶ E. Sibrecht-Ośka, op. cit., s. 6.

²⁷ *Fiszka Informacyjna Polityka. Regionalna i koordynacja instrumentów strukturalnych. Informacje Podstawowe (1) Polityka strukturalna*, Centrum Informacji Europejskiej, Warszawa 2001, s. 1.

²⁸ *Wspólna Polityka Rybacka*, op. cit., s. 14–15; *Wprowadzenie do zagadnień Wspólnej Polityki Rybackiej UE*, „Magazyn Przemysłu Rybnego” 2001 (brak miesiąca wydania).

²⁹ *Council Regulation (EEC) No 2080/93 of 20 July 1993 laying down provisions for implementing Regulation (EEC) No 2052/88 as regards the financial instrument of fisheries guidance*,

Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa, do zakończenia okresu programowania 2000–2006, był jednym z czterech funduszy strukturalnych, przy użyciu których Unia Europejska realizowała swoje polityki wspólnotowe³⁰. Środki strukturalne, poprzez wykorzystywanie wspólnotowej pomocy finansowej, miały na celu wspieranie celów Wspólnej Polityki Rybackiej. W szczególności FIG miał wspierać działania zmierzające do osiągnięcia trwałej równowagi między zasobami a ich eksploatacją, wzmocnienie konkurencyjności i ekonomicznej stabilności struktur i przetwórstwa w sektorze rybackim, poprawienie zaopatrzenia rynku i jakości produktów będących na tym rynku oraz ożywienie gospodarcze regionów uzależnionych od rybołówstwa i akwakultury³¹. Wsparcie rozwoju stref nadbrzeżnych zależnych od rybołówstwa przyczyniać się miało do wzmocnienia spójności gospodarczej i społecznej w Unii. Zasady działania FIG zostały zatwierdzone na poziomie wspólnotowym, natomiast wybór projektów do realizacji dokonywało każde państwo członkowskie. Ponadto przy FIG obowiązuje zasada współfinansowania – pieniądze publiczne krajów członkowskich musiały uzupełniać finansowanie projektów. W przypadku gdy projekt miał przynosić zyski, beneficjent także musiał wnieść swój wkład własny do projektu³². FIG obejmował działaniem obszar całej Wspólnoty i w każdym kraju fundusz ten musiał się opierać na wieloletnich programach. Na dodatkową pomoc mogły liczyć obszary „opóźnione w rozwoju” objęte Celem 1 Funduszy Strukturalnych³³. Regiony objęte Celem 1 zdefiniowane są na poziomie II Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do celów Statystycznych (NUTS II). Prawo do dodatkowej pomocy mają regiony, których PKB na mieszkańca jest niższy od 75% średniej wspólnotowej³⁴. Na lata 2000–2006 przeznaczono na FIG 3,7 miliarda euro. Z tej kwoty dla regionów spełniających warunki Celu 1 przeznaczono 2,6 miliarda euro, natomiast dla pozostałych regionów przeznaczono 1,1 miliarda euro³⁵.

EURLEX, portal prawny Unii Europejskiej, http://eur-lex.europa.eu/Result.do?RechType=RECH_cellex&lang=pl&code=31993R2080 (data wejścia na stronę 17.03.2007); *Council Regulation (EEC) No 2052/88 of 24 June 1988 on the tasks of the Structural Funds and their effectiveness and on coordination of their activities between themselves and with the operations of the European Investment Bank and the other existing financial instruments*, EURLEX, portal prawny Unii Europejskiej, http://eur-lex.europa.eu/Result.do?T1=V1&T2=1988&T3=2052&RechType=RECH_naturel&Submit=Szukaj (data wejścia na stronę 17.03.2007).

³⁰ *Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006. Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa. Podstawowe Informacje*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2005, s. 3.

³¹ *Rozporządzenie Rady nr 1263/1999 z dnia 21 czerwca 1999 w sprawie Finansowego Instrumentu Sterowania Rybołówstwem*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, <http://www.minrol.gov.pl/DesktopDefault.aspx?TabOrgId=1069&LangId=0> (data wejścia na stronę 18.03.2007).

³² *Finansowy Instrument Sterowania Rybołówstwem. Instrukcja Programowa*, Komisja Europejska, Luksemburg 2004, s. 6.

³³ *Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa, Instrukcja Użytkowania. Działania innowacyjne i inne. Pomoc techniczna*, op. cit., s. 10.

³⁴ *Rozporządzenie Rady (WE) nr 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 r. ustanawiające przepisy ogólne w sprawie funduszy strukturalnych*, EURLEX, portal prawny Unii Europejskiej, <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=331781:cs&lang=pl&list=432516:cs,335369:cs,331783:cs,331782:cs,331781:cs,&pos=5&page=1&nbl=5&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte> (data wejścia na stronę 18.03.2007).

³⁵ *Finansowy Instrument Sterowania Rybołówstwem. Instrukcja Programowa, Działania innowacyjne i inne. Pomoc techniczna*, op. cit., s. 6.

W 1999 roku na mocy Rozporządzenia Rady nr 1260/1999 ustanowiono ogólne przepisy w sprawie funduszy strukturalnych. Z tego powodu Rozporządzenie Rady nr 2080/1993 dotyczące FIFG musiało zostać zastąpione przez nowe rozporządzenie. Tego samego dnia co Rozporządzenie Rady nr 1260/1999 – 21 czerwca 1999 roku – uchwalono Rozporządzenie Rady nr 1263/1999 w sprawie Finansowego Instrumentu Orientacji Rybołówstwa. Ogólne zasady zawarte w tym rozporządzeniu zostały uszczegółowione w Rozporządzeniu Rady nr 2792 z dnia 17 grudnia 1999 roku ustanawiającym szczegółowe zasady i uzgodnienia dotyczące pomocy strukturalnej Wspólnoty w sektorze rybołówstwa. Wskutek reformy Wspólnej Polityki Rybackiej z roku 2002, przyjęto Rozporządzenie Rady nr 2369/2002 z dnia 20 grudnia 2002 roku zmieniające Rozporządzenie Rady 2792/1999.

Środki strukturalne w sektorze rybołówstwa wprowadzone z zastosowaniem pomocy z FIFG obejmowały: odnowienie i modernizację jednostek rybackich, dostosowanie nakładu połowowego do zasobów (głównie przez złomowanie), wspólne przedsięwzięcia, rybołówstwo przybrzeżne, środki socjalno-ekonomiczne, ochrona zasobów morskich w wodach przybrzeżnych, rozwój akwakultury, budowa i modernizacja rybackich urzędów portowych, przetwórstwo ryb i związane z tym wprowadzenie produktów rybołówstwa do obrotu, znajdowanie i promowanie nowych rynków zbytu, wspieranie działalności organizacji rynku rybnego, rekompensaty za czasowe zaprzestanie działalności rybackiej, wspieranie działalności innowacyjnej (w tym projekty pilotażowe), operacje wielonarodowe oraz pomoc techniczna.

4. Nowy instrument dla sektora rybołówstwa – Europejski Fundusz Rybacki

Jeszcze w trakcie okresu programowania 2000–2006 zastanawiano się jaki ma być następca FIFG (np. konferencje organizowane przez Komisję Europejską), jaką on powinien odgrywać rolę we wspieraniu sektora rybackiego i jak powinna być wdrażana zreformowana w 2002 roku Wspólna Polityka Rybacka. Najpierw dokonano oceny dotychczasowych edycji FIFG. Największym sukcesem tego funduszu była znaczna redukcja nakładu połowowego zagrażającego zasobom wodnym. Równie dużym sukcesem okazały się inwestycje w przetwórstwo. Skuteczność pomocy na infrastrukturę portową zależała głównie od sprawności i aktywności lokalnej administracji oraz samych rybaków. Mniej pozytywnie oceniono stopień wykorzystania środków na chów i hodowlę ryb. Zdarzało się często, że środki były kierowane na hodowlę konkretnych gatunków ryb, co później skutkowało zakłóceniem równowagi rynkowej – nadpodażą i wahaniami cenowymi. Wdrażanie obu edycji i zarządzanie nimi było skomplikowane. Skrytykowano długotrwałe procedury i opóźniony start wydatkowania funduszy. Istniały problemy z zapewnieniem obowiązkowego współfinansowania z budżetu krajowego. Promocja i informacja o FIFG była na niskim poziomie³⁶.

³⁶ M. Ruciński, *Przyszłość europejskiego sektora rybackiego. Początek debaty nad kształtem następcy funduszu FIFG na lata 2007–2013*, „Wiadomości Rybackie” 2004, nr 5–6, s. 10–11.

Debata nad nowym funduszem rozpoczęła się od konferencji zorganizowanej w maju 2004 roku w Bundoran w Irlandii. 14 lipca 2004 roku Komisja Europejska przedstawiła propozycję jaki wygląd ma mieć Europejski Fundusz Rybacki (EFR) na lata 2007–2013³⁷. Wiele propozycji zawierających działania dla floty rybackiej było tematem poważnych sporów. W niektórych kwestiach Komisja proponowała zaostrenie zapisów wprowadzonych przez reformę z 2002 roku³⁸. Dalsze dyskusje były kontynuowane podczas prac Rady UE i Parlamentu Europejskiego, a także podczas spotkań z rybakami jako przyszłymi beneficjentami oraz z przedstawicielami administracji państw członkowskich³⁹. Efektem tych dyskusji i prac było przyjęcie 27 lipca 2006 roku Rozporządzenia Rady (WE) nr 1198/2006 w sprawie Europejskiego Funduszu Rybackiego.

Europejski Fundusz Rybacki zastąpił z dniem 1 stycznia 2007 roku Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa. Formalnie EFR nie jest już jednym ze środków strukturalnych, ale wykazuje wiele podobieństw ze swoim poprzednikiem. Nie oznacza to jednak, że mamy do czynienia tylko ze zmianą nazwy. EFR reprezentuje nowe podejście w kwestii pomocy dla sektora rybołówstwa. Pomoc ta ma służyć lepszemu reagowaniu na wyzwania, przed jakimi staje rybołówstwo unijne w dzisiejszych czasach. Głównym zadaniem tego funduszu jest stworzenie, z punktu widzenia środowiska, gospodarki i społeczeństwa oraz w zgodzie z reformą z 2002 roku, zrównoważonego rybołówstwa. Mała liczba zasobów wodnych jest wciąż największym problemem sektora. Pojawiły się też nowe wyzwania związane ze zmianami społecznymi, jak i gospodarczymi. Coraz większe znaczenie w sektorze ma akwakultura oraz przetwórstwo (coraz częstsze wybieranie przez konsumentów produktów gotowych). Właściwa działalność rybacka to jedynie od 10 do 20% światowej wartości dodanej sektora. Te problemy zostały uwzględnione w reformie Wspólnej Polityki Rybackiej z 2002 roku⁴⁰. Do tej nowej polityki musiał zostać dostosowany mechanizm finansowy, skutkiem czego przyjęte zostało Rozporządzenie Rady (WE) nr 1198/2006 w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego.

Tak jak to było wspomniane powyżej EFR ma działać na podobnych zasadach jak FIFG, jednak jego zasady są uproszczone w porównaniu z poprzednikiem. Ma lepiej współgrać z innymi wspólnotowymi politykami takimi jak środowisko i zatrudnienie oraz ma kłaść większy nacisk na strategiczne podejście do rozwoju sektora. EFR przejął wiele działań z FIFG, jednak wprowadzono wiele nowych, innowacyjnych działań uwzględniających zmienione potrzeby sektora. Najlepszymi przykładami mogą być: zachęty do stosowania bardziej selektywnych metod połowu, działania towarzyszące planom odbudowy zasobów, pomoc w rozwoju akwakultury i rybołówstwa śródlądowego w oparciu o poszanowanie środowiska, wsparcie na rzecz zróżnicowania i przekształcenia regionów zależnych od rybołówstwa, które ucierpiały w wyniku

³⁷ M. Ruciński, *Przyszłość europejskiego sektora rybackiego – cz. 2*, „Wiadomości Rybackie” 2004, nr 7–8, s. 21.

³⁸ M. Ruciński, *Wspólna Polityka Rybacka UE – podstawowe elementy i reforma z 2002 r.*, op. cit., s. 19.

³⁹ M. Ruciński, *Przyszłość europejskiego sektora rybackiego – cz. 2*, op. cit., s. 21.

⁴⁰ *Europejski Fundusz Rybacki. Narzędzie na rzecz zrównoważonego rozwoju rybołówstwa*, „Rybołówstwo oraz hodowla ryb w Europie”, nr 31, listopad 2006, s. 4.

zmniejszenia w sektorze i zmian w sektorze⁴¹. Te działania mają pomóc w osiągnięciu zrównoważonego rozwoju całego sektora.

Na lata 2007–2013 Europejski Fundusz Rybacki ma dysponować kwotą 3 849 mln euro (4,3 miliarda EUR według obecnych cen po uwzględnieniu inflacji), czyli średnio około 550 mln euro rocznie. Regiony opóźnione w rozwoju otrzymają z tej kwoty 2,9 miliarda euro⁴². Na pomoc techniczną dla Komisji przeznaczono 0,8% środków. Wielkość wsparcia dla każdego z państw członkowskich jest zależna od wielkości sektora rybackiego w danym państwie, skali potrzebnego dostosowania nakładu połowowego i poziomu zatrudnienia w sektorze⁴³.

Europejski Fundusz Rybacki ma wspierać finansowo podmioty związane z rybołówstwem w ramach pięciu priorytetów: 1) środki mające na celu dostosowanie wspólnotowej floty rybackiej; 2) akwakultura, rybołówstwo śródlądowe, przetwórstwo i rynek rybny produktów rybołówstwa; 3) działania mające służyć wspólnemu interesowi; 4) zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybołówstwa; 5) pomoc techniczna⁴⁴.

5. Negocjacje przedakcesyjne między Polską a Komisją Europejską

Formalnym potwierdzeniem polskich dążeń do uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej było złożenie 8 kwietnia 1994 r. w Atenach oficjalnego wniosku w sprawie przystąpienia Polski do UE.

16 lipca 1997 r. Komisja Europejska wydała pozytywną opinię o polskim wniosku o członkostwo (tzw. *Avis*)⁴⁵. Jednocześnie Komisja zapowiedziała rozpoczęcie negocjacji z Polską i pozostałymi krajami na 31 marca 1998 r. W sektorze rybołówstwa prace przygotowawcze trwały już od 1994 roku, natomiast sam proces negocjacyjny w sektorze rozpoczął się w 1998 roku od screeningu – porównania polskiego i unijnego prawa⁴⁶. Na podstawie przeprowadzonego screeningu, w 1999 roku przedstawiono stanowisko negocjacyjne i rozpoczęto właściwe negocjacje. Całość „materii negocjacyjnej” podzielono na 31 obszarów tematycznych – jednym z nich było „Rybołówstwo”⁴⁷. 10 czerwca 2002 roku na Konferencji Akcesyjnej (szczebel Ministrów Spraw Zagranicznych) zakończyły się negocjacje w tym obszarze⁴⁸.

⁴¹ *Arrangements for structural assistance to the fisheries sector 2007–2013*, European Commission – Directorate-General for Fisheries and Maritime Affairs, http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/structural_measures/arrangements_2007_2013_en.htm (data wejścia na stronę 8.04.2007).

⁴² *Europejski Fundusz Rybacki. Narzędzie na rzecz zrównoważonego rozwoju rybołówstwa*, op. cit., s. 4.

⁴³ *Rozporządzenie Rady (WE) nr 1198/2006 z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rybackiego*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 223 z 15.8.2006.

⁴⁴ *Osie priorytetowe Europejskiego Funduszu Rybackiego 2007–2013*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, <http://www.minrol.gov.pl/DesktopDefault.aspx?TabOrgId=1556&LangId=0> (data wejścia na stronę 20.03.2007).

⁴⁵ *Negocjacje akcesyjne*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2003, s. 1–2.

⁴⁶ B. Pieńkowska, E. Kuzebski, *Rybołówstwo – oczekiwania i zagrożenie związane z akcesją do Unii Europejskiej*, „Wiadomości Rybackie” 2002, nr 1, s. 11.

⁴⁷ *Negocjacje akcesyjne*, op. cit., s. 2.

⁴⁸ *Minister rolnictwa odpowiada...*, Odpowiedź Ministra Jarosława Kalinowskiego przesłana na ręce wojewody pomorskiego Jana Ryszarda Kurylczyka, „Wiadomości Rybackie” 2003, nr 1, s. 13.

Polska na początku negocjacji zgodziła się na wprowadzenie w życie wszystkich postanowień wspólnotowych w zakresie rybołówstwa bez żadnych okresów przejściowych, jednak w wyniku nacisków ze strony środowiska rybackiego stanowisko negocjacyjne zostało zmienione. Rybacy domagali się, aby wprowadzić okresy przejściowe lub derogację (5 do 10 lat) – dostęp floty unijnej do łowisk w polskiej strefie ekonomicznej pozostałby na niezmiennym poziomie. Unia Europejska zdecydowanie odrzuciła ten postulat. Skutkiem tego Polska, w 2001 roku, postulowała, aby 5-cio letnim okresem przejściowym objęte były jedynie statki o długości powyżej 30 metrów i 611 kW mocy silnika⁴⁹. Ostatecznie jednak zrezygnowała z żądania zamknięcia polskiej strefy ekonomicznej, gdyż stanowisko to było sprzeczne z podstawową zasadą Wspólnej Polityki Rybackiej – prawie do swobodnego, wzajemnego dostępu do stref ekonomicznych UE. Oznacza to, że statki Wspólnoty mogą bez przeszkód połowiąć w polskiej strefie ekonomicznej, a polskie statki mają dostęp do innych wspólnotowych stref ekonomicznych. Zgodnie z unijnym prawem Polska dalej miała mieć wyłączność na prowadzenie połowów w 12 milowej strefie swojego morza terytorialnego.

Środowisko rybackie najbardziej obawiało się tego, że duże, sprawniejsze i lepiej wyposażone statki unijne wyłowią polskie łowiska. Z uwagi na wyłączne kompetencje Wspólnoty Europejskiej w zakresie polityki rybackiej, kwoty jakimi dysponuje Polska na mocy umów międzynarodowych zostały włączone do zasobów połowowych Wspólnoty⁵⁰. W wyniku negocjacji udało się polskim negocjatorom zachować dotychczasowe procentowe udziały w ogólnej kwocie połowowej limitowanych gatunków ryb na Bałtyku. Kutry z UE mogą połowiąć w polskiej strefie ekonomicznej jedynie tak długo jak wystarczy im własnego limitu połowowego. Ponadto wiele dużych kutrów unijnych poławia ryby niekonsumpcyjne, paszowe, na które nie ma zbytu w Polsce. Prawdą natomiast jest to, że kutry unijne, pomimo zbliżonego wieku do kutrów polskich, mają ponad dwukrotnie większy średni tonaż. Wartość wyładunków statków unijnych jest często dużo wyższa niż polskich, z kolei pracochłonność połowów polskich jest wyższa niż unijnych. Decyzja o otwarciu polskiej strefy ekonomicznej dla rybaków z innych unijnych krajów uważane było za porażkę w negocjacjach – krajom takim jak Malta czy Litwa udało się ograniczyć dostęp dla unijnej floty. W pierwszym przypadku ustępstwa wobec Malty podyktowane były specyfiką floty rybackiej Malty i strefy wokół tego państwa. W drugim przypadku zgoda Unii oznaczała zamknięcie strefy Zatoki Ryskiej o powierzchni około 1,5–2 tys. km², natomiast w przypadku polskiej strefy ekonomicznej powierzchnia ta wynosiłaby znacznie więcej – 34 tys. km²⁵¹. Nie można zapominać także o tym, że w wyniku akcesji Polski do UE polscy rybacy mają dostęp do bogatych łowisk dorsza czy śledzia (gatunków ryb najbardziej poszukiwanych na polskim rynku) krajów takich jak Niemcy, Szwecja czy Dania.

Wobec drastycznego obniżenia się wielkości żywych zasobów Morza Bałtyckiego, a w szczególności dorsza, istnieje pilna konieczność zredukowania floty rybackiej na

⁴⁹ Ibidem, s. 12.

⁵⁰ *Polska w Unii Europejskiej. Nasze warunki członkostwa*, Dokument Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2003, s. 32.

⁵¹ E. Kuzebski, *Unia Europejska – prawdy i mity*, „Wiadomości Rybackie” 2003, nr 4–5, s. 8–9.

Bałtyku i ograniczenia połowów⁵². Powszechną obawę wzbudzała konieczność przeprowadzenia znacznego ograniczenia nakładu połowowego. Polski sektor rybołówstwa uzyskał pełen dostęp do funduszy strukturalnych zaraz po wejściu do UE. Uważane jest to za sukces, porównując wyniki negocjacji w obszarze „Rolnictwo”. Zdecydowano, że fundusze te finansować mają redukcję floty, modernizację pozostałych jednostek rybackich, modernizację infrastruktury portowej, przekwalifikowanie rybaków lub odpawy dla nich. Także rynki tych krajów będą otwarte dla polskich produktów rybołówstwa⁵³. Kiedy zakończono negocjacje z Polską w obszarze „Rybołówstwo” wciąż trwały prace nad zmianami we Wspólnej Polityce Rybackiej. Po zatwierdzeniu zmian zaczęto domagać się w Polsce, aby utworzyć ponownie obszar negocjacyjny lub chociaż zyskać gwarancje w Traktacie Akcesyjnym lub innym wiążącym dokumencie, na to że Polska może otrzymywać po 2004 roku fundusze na odnowę i modernizację własnej floty⁵⁴. Stanowisko Unii pozostało jednak niezmienione i nie dawało to rybakom praktycznie żadnych szans na złożenie kompletnego wniosku w tak krótkim okresie czasu (od 1 maja do 31 grudnia 2004 roku)⁵⁵.

Kolejną ważną kwestią było wprowadzenie systemu interwencji rynkowej dla podstawowych gatunków ryb poławianych w polskiej strefie ekonomicznej i korzystanie przez polskich rybaków z systemu cen gwarantowanych.

Istotną konsekwencją wypełnienia wymagań organizacyjnych rynku rybnego WPR jest organizacja autoryzowanej sprzedaży w systemie aukcji – pierwszych centrów sprzedaży. Był to postulat mocno popierany przez Unię w czasie negocjacji, gdyż jest to szansa na sprostanie konkurencji oraz na uregulowanie rynku rybnego pod kątem zapewnienia jakości i standaryzacji dostaw, a także bezpieczeństwa transakcji.

Pozostałymi postanowieniami będącymi skutkiem negocjacji była deklaracja Polski, aby do końca 2003 roku w pełni dostosować swoje ustawodawstwo do unijnego⁵⁶. Przykładem tego może być Ustawa o rybołówstwie morskim uchwalona w 2001 roku, której przepisy odpowiadają takim samym przepisom unijnym⁵⁷. Zgodnie z zasadą, że Unia Europejska ma pełną kompetencję w sprawach rybołówstwa dotyczących Wspólnej Polityki Rybackiej, Polska musiała się wycofać z międzynarodowych organizacji rybackich takich jak NAFO, NEAFC i CCAMLR. Interesy Polski w tych organizacjach oraz na forum Organizacji NZ ds. Wyżywienia i Rolnictwa ma reprezentować Unia Europejska⁵⁸. W związku z wejściem, z dniem 1 maja 2004 roku, Estonii, Litwy, Łotwy i Polski do Unii Europejskiej, Morze Bałtyckie praktycznie stało się wewnętrznym

⁵² Polska w Unii Europejskiej. Nasze warunki członkostwa, op. cit., s. 32.

⁵³ Minister rolnictwa odpowiada..., op. cit., s. 13.

⁵⁴ S. Michalski, *Zasady nowej Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej*, „Wiadomości Rybackie” 2003, nr 1, s. 8.

⁵⁵ Z. Karnicki, *Stanowisko Sztabu Kryzysowego Rybołówstwa i Stowarzyszenia Rozwoju Rybołówstwa w sprawie zagrożeń wynikających z wprowadzenia zasad nowej Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej (Kotobrzeg–Gdynia 24.01.2003)*, „Wiadomości Rybackie” 2003, nr 2–3, s. 8.

⁵⁶ Z. Karnicki, *Negocjacje między Polską a Unią Europejską w obszarze „Rybołówstwo” zakończone*, „Wiadomości Rybackie” 2002, nr 6–7, s. 5.

⁵⁷ E. Sibrecht-Ośka, op. cit., s. 8.

⁵⁸ Z. Karnicki, *Negocjacje między Polską a Unią Europejską w obszarze „Rybołówstwo” zakończone*, op. cit., s. 5.

morzem unijnym z wyłączeniem strefy ekonomicznej Federacji Rosyjskiej (zajmującej około 5% powierzchni Bałtyku). W takiej sytuacji Międzynarodowa Komisja Rybołówstwa Morza Bałtyckiego stała się komisją dwustronną, a po tym jak członkowie formalnie wystąpili z Komisji, przestała istnieć. Rosja postulowała za utrzymaniem Komisji jako dwustronnej, natomiast Unia zaproponowała zastąpić Komisję umową dwustronną – prostszą, tańszą w utrzymaniu, mniej formalną w działaniu⁵⁹. Polska może dalej przynależeć do Międzynarodowej Rady Badań Morza (ICES), gdyż badania naukowe nie są zastrzeżone dla wyłącznej kompetencji Unii Europejskiej⁶⁰.

Włączenie polskiego rybołówstwa do Wspólnej Polityki Rybackiej stanowić miało niewielki odsetek kosztów, które budżet Unii Europejskiej już ponosił w stosunku do pozostałych państw członkowskich. Wartość połowów w ramach Wspólnej Polityki Rybackiej wzrosnąć miała o 2%, a zatrudnienie o 8%. Nieznaczące obciążenie dla budżetu Unii Europejskiej po przystąpieniu Polski jest szczególnie widoczne w porównaniu z wejściem do Unii Hiszpanii i Portugalii w roku 1986. Kraje te wniosły swój udział w postaci około 1 600 000 ton połowów o wartości 2515 mln ECU i 79 000 zatrudnionych rybaków (dla przykładu w Polsce połowy w 2001 roku wyniosły 156 tys. ton). Wsparcie finansowe z budżetu UE na złomowanie, modernizację i odnowę floty było ogromne (np. pomoc strukturalna dla Hiszpanii w latach 1994–1999 wyniosła 1114 mln ECU). W dłuższym okresie czasu prognozuje się, że za około 6–9 lat po akcesji, efektywność wymiany handlowej między Polską a UE może być wyższa finansowo od pomocy, jaką Unia udzieli Polsce. Po zniesieniu wzajemnych ceł i kontyngentów wzrośnie w Polsce eksport, jak i import produktów rybołówstwa⁶¹.

Nie tylko sposób prowadzenia negocjacji, ale i stan przygotowania administracji morskiej był często krytykowany przez środowisko rybackie. Na przykładzie wdrażania programu SAPARD można było zobaczyć, że kadry nie były odpowiednio przygotowane do zarządzania tymi środkami. 10 września 1999 roku Departament Rybołówstwa został przeniesiony z Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej do Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Usytuowanie tak tego departamentu, jest powszechną praktyką w krajach Unii, wynikającą z woli połączenia całej gospodarki agrożywnościowej, mającej wspólne rozwiązania ekonomiczne i kierowanej zintegrowaną polityką europejską⁶². Padały opinie, że przeprowadzone zmiany spowodowały zepchnięcie rybołówstwa na drugi plan w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Środowisko rybackie obawiało się, że przygotowanie programu operacyjnego dla sektora rybołówstwa

⁵⁹ MKRMB zakończyła swoją działalność, „Wiadomości Rybackie” 2005, nr 9–10, s. 1 (brak autora).

⁶⁰ Z. Karnicki, *Negocjacje między Polską a Unią Europejską w obszarze „Rybołówstwo” zakończone*, op. cit., s. 5.

⁶¹ Z. Russek, *Konsekwencje prawno-ekonomiczne w rybołówstwie morskim po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, w: R. Rybiński (red.), *Skutki integracji Polski z Unią Europejską*, Toruń 2001, s. 99–100.

⁶² J. Zieziula, K. Jaworski, *Rola państwa w rozwiązywaniu problemów polskiego rybołówstwa morskiego. Założenia do strategii działań dostosowawczych polskiego rybołówstwa do Unii Europejskiej*, w: J. Zieziula (red.), *Wybrane zagadnienia wspólnej polityki rybackiej w Unii Europejskiej. Potrzeby i możliwości adaptacji wspólnej polityki rybackiej przez polską gospodarkę rybną (ze szczególnym uwzględnieniem rybołówstwa bałtyckiego)*, Koszalin 2000, s. 19–20.

mogło być opóźnione. Jednak do momentu akcesji Polska zdążyła przygotować się do działań zgodnych z zasadami Wspólnej Polityki Rybackiej. Ponowne powstanie Ministerstwa Gospodarki Morskiej spowodowało, że Departament Rybołówstwa znów znalazł się w strukturach tego ministerstwa i odpowiedzialność za przygotowanie nowego programu operacyjnego przeszła na to nowe ministerstwo.

6. Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006” – priorytety i działania oraz stopień ich realizacji

Narodowy Plan Rozwoju (NPR) na lata 2004–2006 jest dokumentem określającym kierunki i wysokości wsparcia ze strony funduszy strukturalnych na realizację zamierzeń rozwojowych. W NPR zawarto pięć osi rozwoju (priorytetów) – jedna z nich dotyczy przekształceń strukturalnych w rolnictwie i rybołówstwie⁶³. Powstanie Sektorowego Programu Operacyjnego „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004–2006” (SPO), opracowanego w celu realizacji powyższego priorytetu, było niezbędnym warunkiem uzyskania pomocy z Finansowego Instrumentu Orientacji Rybołówstwa. SPO „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004–2006” został przygotowany przez Departament Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi przy pomocy Zespołu ds. SPO. W skład tego zespołu weszli przedstawiciele grup zawodowych branży rybackiej, przedstawiciele samorządów nadmorskich oraz naukowcy związani z rybnictwem w Polsce⁶⁴. Robocza wersja tego programu została zaprezentowana w połowie 2002 roku i była przedmiotem dyskusji w czasie seminariów zorganizowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁶⁵. W opracowywaniu założeń i celów programowych korzystano także z pomocy i publikacji Morskiego Instytutu Rybackiego w Gdyni, Instytutu Rybnictwa Śródlądowego w Olsztynie, Akademii Rolniczej w Szczecinie oraz doświadczeń ekspertów z Hiszpanii i Niemiec w ramach umów bliźniaczych⁶⁶. SPO i jego Uzupełnienie zostały opracowane równocześnie i zaprezentowane Komisji Europejskiej w pierwszej połowie 2003 roku. SPO musiał być zatwierdzony przez Komisję, natomiast Uzupełnienie miało charakter informacyjny. Wytyczne Krajowe dla wdrożenia funduszy FIFG w Polsce również musiały być przekazane Komisji do akceptacji. Po zatwierdzeniu SPO przez Komisję zakończył się okres programowania, natomiast dla jednostek administracyjnych rozpoczynał się okres przygotowywania szczegółowych instrukcji i procedur administracyjnych dla wdrażania funduszy FIFG⁶⁷. Pierwsze wnioski mo-

⁶³ B. Pieńkowska, *Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo” 2004–2006*, „Wiadomości Rybackie” 2002, nr 10–11, s. 2.

⁶⁴ *Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa, Instrukcja Użytkownika, Rybołówstwo Śródlądowe, Ochrona i rozwój zasobów wodnych, Chów i hodowla ryb*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2004, s. 7–8.

⁶⁵ B. Pieńkowska, *Przygotowania sektora rybnego do członkostwa w Unii Europejskiej*, „Wiadomości Rybackie” 2002, nr 8–9, s. 2–3.

⁶⁶ *Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa, Instrukcja Użytkownika, Rybołówstwo Śródlądowe, Ochrona i rozwój zasobów wodnych, Chów i hodowla ryb*, op. cit., s. 7.

⁶⁷ H. O. Boysen, M. Ruciński, *Pomoc Unii Europejskiej w restrukturyzacji polskiego rybołówstwa*, „Wiadomości Rybackie” 2003, nr 4–5, s. 18.

zna było składać od 2 sierpnia 2004 roku i już tego dnia wpłynął do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) pierwszy wniosek o złomowanie statku, co było zapowiedzią największego zainteresowania właśnie tą formą wsparcia z UE⁶⁸. Środki z funduszy strukturalnych – przewidziane w SPO – są jednymi z najwyższych, jakie przyznano przez UE. Polskę, z 235 euro na jednego zatrudnionego w sektorze, wyprzedza tylko Hiszpania (250 euro). Pozostałe kraje mają o wiele niższe stawki – np. Wielka Brytania – 75 euro czy Estonia – 41 euro⁶⁹.

W pierwszej części SPO scharakteryzowano stan polskiego rybołówstwa i przetwórstwa rybnego. Dane zawarte poniżej mają jedynie na celu wskazanie najważniejszych informacji na temat sektora i są częścią dogłębniej analizy zawartej w SPO. Na podstawie danych zawartych w Programie, w 2001 roku w sektorze rybołówstwa zatrudnionych było około 33,1 tys. osób (w tym 6 tys. rybaków), w 2004 roku liczba ta już wynosiła 28,6 tys. zatrudnionych. Każdego roku, w wyniku spadku zarobków, coraz większych ograniczeń w połowach oraz redukcji floty, zmniejsza się liczba zatrudnionych w sektorze rybołówstwa. Spadek zatrudnienia obserwuje się już od 1977 roku, kiedy to w sektorze pracowało około 50 tys. osób. Stanowi to problem w strefie przybrzeżnej Morza Bałtyckiego, gdyż połowy oraz praca w przetwórstwie rybnym są dla mieszkańców tych regionów głównym źródłem utrzymania oraz dlatego, że rybołówstwo bałtyckie jest nieodzownym elementem kształtującym społeczność nadmorską o silnych tradycjach historycznych i kulturowych, szczególnie we wschodniej części wybrzeża. Ponadto, restrukturyzacja rybołówstwa pociąga za sobą wzrost bezrobocia w regionach, szczególnie dotkniętych tym zjawiskiem.

Stan floty na koniec 2001 roku wynosił 21 kutrów dalekomorskich (o długości powyżej 50 m, operujące poza polskimi obszarami morskimi), 422 kutry rybackie (o długości powyżej 15 metrów) i 992 łodzie rybackie (o długości mniejszej niż 15 metrów). Przystąpienie Polski do Unii ma niewielki wpływ na rybołówstwo dalekomorskie, gdyż połowy odbywają się w wyłącznych strefach ekonomicznych innych państw na warunkach określonych w dwustronnych i wielostronnych umowach międzynarodowych i z tego powodu zostało pominięte w tym rozdziale. Polska flota bałtycka jest jedną z najstarszych w Unii, średni wiek wynosi około 30 lat (średnia dla UE wynosi 19 lat). Wydajność i rentowność tej floty w ciągu 20 lat znacznie spadła, a spowodowane to było zbyt wielkim nakładem połowowym w stosunku do obniżonej biomasy dorszy oraz biomasy i wartości technologicznych śledzi. Z kolei rybołówstwo przybrzeżne jeszcze bardziej, w porównaniu z resztą floty rybackiej, oddziałuje na inne obszary działalności człowieka i odwrotnie. Zlokalizowane jest w 59 miejscowościach nadmorskich i eksploatacja zasobów rybnych strefy przybrzeżnej jest często jedynym źródłem utrzymania dla wielu rodzin. Wśród tych wszystkich miejscowości w dziesięciu z nich są porty rybackie mające istotne znaczenie dla statków rybackich (Świnoujście, Dziwnów, Kołobrzeg, Darłowo, Ustka, Łeba, Władysławowo, Jastarnia, Hel, Gdynia). Warto także wspomnieć o rybołówstwie śródlądowym prowadzonym na łącznym obszarze

⁶⁸ T. Linkowski (red.), *Nareszcie rusza SPO!!*, „Wiadomości Rybackie” 2004, nr 7–8, s. 3.

⁶⁹ Z. Karnicki, M. Ruciński, *Restrukturyzacja polskiej floty rybackiej*, „Wiadomości Rybackie” 2003, nr 11–12, s. 3.

600 tys. ha. Zatrudnienie w rybnictwie śródlądowym w ostatnich latach wynosiło około 4–5 tys. osób.

Ważnym podsektorem w sektorze rybołówstwa jest przetwórstwo, które od kilku lat intensywnie się rozwija. W 2001 roku było to 340 zakładów, z czego 95% to przedsiębiorstwa prywatne. Większość zakładów to małe, lokalne przetwórnice, około 60 zakładów zatrudniało na stałe powyżej 50 osób, natomiast 2% ogólnej liczby przetwórnicy to zakłady, które zatrudniały powyżej 250 osób. Ogólna liczba zatrudnionych w tym podsektorze wynosiła 14 tys. Wartość produkcji przetwórstwa rybnego, która została sprzedana kształtowała się w 2001 roku na poziomie około 2 mld zł, co stanowi około 2% udziału w produkcji przemysłu spożywczego całego kraju. Można także zauważyć tendencję do wykorzystywania coraz większej ilości surowców pochodzących z importu⁷⁰.

W SPO oraz w Uzupełnieniu do tego programu przedstawiono strategię rozwoju i restrukturyzacji sektora. Za cel główny polskiego rybołówstwa uznano racjonalne gospodarowanie żywymi zasobami wód i poprawę efektywności sektora rybackiego oraz podniesienie konkurencyjności polskiego rybnictwa i przetwórstwa rybnego. Produkty rybołówstwa oraz chowu i hodowli ryb, produkty przetwórstwa powinny zaspokajać potrzeby rynku krajowego oraz powinny być konkurencyjne na rynkach zagranicznych. Wszystkie te cele są zgodne z celami Wspólnej Polityki Rybackiej wskazanymi w poprzednich rozdziałach. W Polsce najpilniejszą potrzebą jest dostosowanie wielkości nakładu połowowego do ilości dostępnych zasobów poprzez wycofanie części statków⁷¹. Wykorzystanie w jak najlepszy sposób dostępnych limitów to kolejne ważne wyzwanie stojące przed polskim rybołówstwem. Pozostałymi celami, które należy zrealizować to poprawa konkurencyjności sektora rybackiego oraz zapewnienie rozwoju ekonomicznego przedsiębiorstw. Realizacja tych celów wpłynie pośrednio na poprawę jakości ryb i produktów rybnych, wzrost wartości dodanej ryb i produktów rybnych, ożywienie obszarów zależnych od rybołówstwa, wzrost spożycia ryb w kraju, poprawę zaopatrzenia rynku w ryby morskie i słodkowodne oraz w ich przetwory, a także w rozwój systemu pierwszej sprzedaży i dystrybucji produktów rybnych. Cele te były realizowane ze środków pochodzących z funduszu strukturalnego FIGG. Wsparcie to wymaga zapewnienia środków w budżecie państwa, w budżetach jednostek samorządu terytorialnego samorządów oraz środków prywatnych⁷².

W celu realizacji powyższych założeń, w ramach SPO „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004–2006” przewidziano wsparcie w wysokości 281,9 mln euro (w tym z FIGG 201,8 mln euro oraz 80,1 mln euro z budżetu państwa). Po dodaniu wkładu własnego możliwe było zrealizowanie projektów na łączną sumę 373,7 mln euro⁷³.

Cała ta kwota została podzielona między pięć priorytetów:

⁷⁰ *Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004–2006”*, Załącznik do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11.08.2004 r. (poz. 2027), s. 7–41.

⁷¹ *Ibidem*, s. 59.

⁷² *Uzupełnienie Sektorowego Programu Operacyjnego „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004–2006”*, Załącznik do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 września 2004 r., s. 6–7.

⁷³ B. Pińkowska, *Czy wykorzystanie środków unijnych w ramach SPO Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004–2006 jest zagrożone?*, „Wiadomości Rybackie” 2005, nr 9–10, s. 6.

1. Dostosowanie nakładu połowowego do zasobów.
Działania w ramach priorytetu:
 - 1.1. Złomowanie statków rybackich.
 - 1.2. Przeniesienie statków do krajów trzecich lub zmiana ich przeznaczenia.
 - 1.3. Wspólne przedsięwzięcia.
2. Odnowa i modernizacja floty rybackiej.
Działania w ramach priorytetu:
 - 2.1. Budowa nowych statków rybackich.
 - 2.2. Modernizacja istniejących statków rybackich.
 - 2.3. Wycofanie (bez pomocy publicznej) związane z odnową.
3. Ochrona i rozwój zasobów wodnych, chów i hodowla ryb, rybackie urządzenia portowe, przetwórstwo i rynek rybny, rybołówstwo śródlądowe.
Działania w ramach priorytetu:
 - 3.1. Ochrona i rozwój zasobów wodnych.
 - 3.2. Chów i hodowla ryb.
 - 3.3. Rybacka infrastruktura portowa.
 - 3.4. Przetwórstwo i rynek rybny.
 - 3.5. Rybołówstwo śródlądowe.
4. Inne działania.
Działania w ramach priorytetu:
 - 4.1. Rybołówstwo przybrzeżne.
 - 4.2. Działania społeczno-ekonomiczne.
 - 4.3. Znajdowanie oraz promowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne.
 - 4.4. Działania organizacji obrotu rynkowego.
 - 4.5. Czasowe zawieszenie działalności i inne rekompensaty finansowe.
 - 4.6. Działania innowacyjne i inne.
5. Pomoc techniczna.

Postępy w realizacji poszczególnych działań i operacji w ramach SPO wskazywały na bardzo dużą rozbieżność w popularności poszczególnych działań wśród beneficjentów⁷⁴. Występowały działania jak np. 2.1 (Budowa nowych statków rybackich) czy 4.1 (Rybołówstwo przybrzeżne), gdzie złożono niewiele wniosków lub w ogóle ich nie złożono. Z drugiej strony występowały działania jak np. 3.3 (Rybacka infrastruktura portowa) czy 4.6 (Działania innowacyjne i inne) gdzie liczba złożonych wniosków w stosunku do limitu dostępnych środków wynosiła odpowiednio 231,1% i 384,5%⁷⁵. Poniżej przedstawiono kilka działań, które były najpopularniejsze i na które było przeznaczonych najwięcej środków w Programie.

Celem pierwszego priorytetu było ustanowienie trwałej równowagi między nakładem połowowym a zasobami. Polska flota bałtycka ma zbyt duży nakład połowowy w stosunku do dostępnych zasobów. Potwierdzone to zostało wieloma analizami oraz

⁷⁴ Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i przybrzeżnych obszarów rybackich na lata 2007–2013”. Projekt, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, <http://www.minrol.gov.pl/DesktopDefault.aspx?TabOrgId=1554&LangId=0> (data wejścia na stronę 7.05.2007).

⁷⁵ Informacja o liczbie i kwotach złożonych wniosków o pomoc oraz kwotach zrealizowanych płatności w ramach SPO „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb” 2004–2006 dla kraju, op. cit.

badaniami sporządzonymi przez jednostki naukowo-badawcze. W SPO założono, że w wyniku wdrożenia tego priorytetu wycofanych miało być 30–40% floty rybackiej. Poprzez zmniejszenie liczby jednostek miała wzrosnąć indywidualna kwota połowa przyznawana pozostającej w eksploatacji flocie i jednocześnie dochody rybaków ulec miały zwiększeniu. Zmiana przeznaczenia części floty na inne cele niż wykonywanie rybołówstwa morskiego, ale ściśle z nim powiązanymi również miała służyć osiągnięciu zamierzonego celu, a także przyczynić się do zrównoważonego rozwoju strefy nadmorskiej. Złomowanie statków rybackich w ramach priorytetu 1 (Działanie 1.1. Złomowanie statków rybackich) było korzystne dla właścicieli statków rybackich, gdyż nie musieli inwestować własnych funduszy, a dodatkowo otrzymywali jednorazową premię finansową po wycofaniu statku z rejestru statków. Działanie to było największym ze wszystkich działań w ramach SPO – około 1/3 środków finansowych FIGG (106 828 000 euro – 368 020 535,66 zł) było na nie przeznaczone. Wysokość premii za złomowanie statku zależała od klasy statku według tonażu oraz od wieku statku⁷⁶. Szczegółowe stawki za złomowanie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1

Wysokość premii za złomowanie statku rybackiego

Klasa statku według pojemności (w GT)	Wysokość premii (euro)
Poniżej 10	11 000/GT +2 000
10 i poniżej 25	5 000/GT +62 000
25 i poniżej 100	4 200/GT +82 000
100 i poniżej 300	2 700/GT +232 000
300 i poniżej 500	2 200/GT +382 000
500 i więcej	1 200/GT +882 000

Źródło: Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006. Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa. Podstawowe Informacje, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2004, s. 6.

Powyższe stawki dotyczyły statków w wieku pomiędzy 10 a 15 lat. Dla statków w wieku 16–29 lat, wysokość premii została pomniejszona o 1,5% za każdy rok powyżej 15 lat, natomiast dla statków powyżej 30 lat wysokość premii została pomniejszona o 22,5%. Działanie to spotkało się z dużym zainteresowaniem, gdyż wysokość wypłacanych rekompensat była najwyższa, na jakie pozwala prawo UE. Średnia wysokość premii za złomowanie statku wynosiła 900 000 zł (maksymalnie 3,4 mln zł za kuter bałtycki, minimalnie 62 tys. zł za łódź)⁷⁷. Na podstawie danych z ARiMR ostateczna liczba złożonych wniosków wyniosła 433 na łączną kwotę 411 278 447,91 zł co stanowi 112,6% wykorzystanego limitu. Kwota zawartych umów wynosi 364 255 995,65 co stanowi prawie 100% dostępnego limitu⁷⁸.

⁷⁶ Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006. Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa. Podstawowe Informacje, op. cit., s. 5–6.

⁷⁷ E. Kuzebski, *Złomowanie floty rybackiej – 200% normy*, „Wiadomości Rybackie” 2005, nr 7–8, s. 8–10.

⁷⁸ *Informacja o liczbie i kwotach złożonych wniosków o pomoc oraz kwotach zrealizowanych płatności w ramach SPO „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb” 2004–2006 dla kraju*, Agencja Restruk-

Drugie działanie w ramach czwartego priorytetu w znacznej części związane było z restrukturyzacją floty rybackiej. Dostosowanie nakładu połowowego do istniejących zasobów przyczynić się mogło do zwiększenia bezrobocia w województwach nadmorskich. W tym celu w ramach tego działania przyznawana była pomoc finansowa rybakom, którzy utracili swoje miejsca pracy. Pomoc była także udzielana rybakom, którzy ukończyli 55 rok życia oraz rybakom, którzy nie ukończyli 35 roku życia i rozpoczęli własną działalność w rybołówstwie. Rybacy, którzy ukończyli 55 rok życia, przepracowali co najmniej 10 lat w zawodzie rybaka i zaprzestali wykonywania zawodu mieli prawo do ubiegania się o wcześniejsze emerytury, które wypłacane miały być do czasu osiągnięcia wieku emerytalnego. Wysokość comiesięcznej emerytury zależała od okresu pracy w zawodzie rybaka i wynosiła od 178 euro dla rybaków pracujących od 10 do 15 lat w zawodzie do 320 euro dla rybaków, którzy przepracowali więcej niż 30 lat w zawodzie. Dla pozostałych rybaków, którzy utracili pracę istniały dwie formy pomocy: przekwalifikowanie zawodowe i premia za zaprzestanie działalności. Pierwsza forma pomocy przysługiwała rybakom, którzy przepracowali w zawodzie minimum 5 lat i byli zatrudnieni na wycofywanym statku rybackim. Mogli oni otrzymać zwrot kosztów do 50 000 euro na zdobycie nowych kwalifikacji zawodowych lub 20 000 euro na podjęcie okołorybackiej działalności gospodarczej. W drugim przypadku premia przysługiwała rybakom, którzy zatrudnieni byli na statku rybackim co najmniej 1 rok i byli zatrudnieni na wycofywanym statku rybackim. Wysokość jednorazowej pomocy wynosiła 10 000 euro. W ramach tego działania można było także uzyskać wsparcie na rozwój działalności rybackiej. Przysługiwało ono wyłącznie młodym rybakom (poniżej 35 roku życia), którzy przepracowali minimum 5 lat w zawodzie rybaka lub posiadali wykształcenie w zakresie rybołówstwa morskiego. Pomoc ta wynosiła do 10% ceny (jednak nie więcej niż 50 000 euro), za jaką rybak nabył po raz pierwszy własność lub współwłasność statku rybackiego (wiek statku pomiędzy 10 a 20 lat i długość pomiędzy 7 a 24 metry)⁷⁹. Bardzo wielu rybaków skorzystało z tego działania – limit dostępnych środków (81 703 807,59 zł) został wykorzystany w około 75% (kwota zawartych umów wyniosła 60 591 696,23 zł)⁸⁰.

Działaniem, w którym wysokość złożonych wniosków wynosiła ponad 187% dostępnego limitu było na „Chów i hodowla ryb” w ramach priorytetu trzeciego. W ramach tego działania dostosowywano warunki prowadzenia chowu i hodowli ryb do wymogów sanitarno-weterynaryjnych oraz opracowywano i wdrażano systemy poprawy jakości wód. Ponadto wdrażano nowe techniki chowu i hodowli ryb, na które istnieje zapotrzebowanie na rynku. Działania te miały przyczynić się do poprawy rentowności i konkurencyjności przedsiębiorstw prowadzących chów i hodowlę ryb oraz poprawy jakości produktów rybactwa. Pośrednio projekty realizowane w ramach tego działania wpływały na tworzenie nowych miejsc pracy oraz zwiększenie produkcji materiału

turyzacji i Modernizacji Rolnictwa, http://www.arimr.gov.pl/pliki/7/18/0/SPO_Ryby.pdf (data wejścia na stronę 13.07.2007).

⁷⁹ *Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006. Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa. Podstawowe Informacje*, op. cit., s. 18–19.

⁸⁰ *Informacja o liczbie i kwotach złożonych wniosków o pomoc oraz kwotach zrealizowanych płatności w ramach SPO „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb” 2004–2006 dla kraju*, op. cit.

zarybieniowego⁸¹. Pomoc finansowa ze środków publicznych wynosiła 40% kwalifikowalnych kosztów związanych z realizacją projektu. Można było otrzymać refundację nawet do 70% kosztów kwalifikowalnych pod warunkiem, że projekt wdrażał techniki mające na celu zmniejszenie negatywnego oddziaływanie obiektów akwakultury na środowisko. Działanie to cieszyło się dużym zainteresowaniem, gdyż podejmowane projekty charakteryzowały się dużą rentownością⁸².

Na działanie trzecie: „Rybacka infrastruktura portowa” w ramach priorytetu 3, zostały złożone wnioski na kwotę ponad dwukrotnie przewyższającą dostępny limit środków (231%). Środki przeznaczone były na unowocześnienie polskich portów morskich w celu poprawy warunków dla obsługi i postoju statków rybackich, poprawy warunków przechowywania produktów rybnych, bezpieczeństwa rozładunków oraz stworzenie warunków do prowadzenia pierwszej sprzedaży produktów rybnych⁸³. Dofinansowanie mogły także uzyskać następujące projekty: modernizacja i remont nabrzeży, poprawa stanu sanitarnego i warunków BHP, budowa centrów sprzedaży ryb i giełd rybnych, poprawa komunikacji, transportu i bezpieczeństwa żeglugi w portach i przystaniach rybackich, zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko itp.⁸⁴ Pierwszeństwo w przyznawaniu funduszy miały projekty, które były realizowane w interesie zbiorowym korzystających z portu i przystani rybackiej. Podmioty publiczne, które realizowały projekt mogły otrzymać refundację 100% kosztów kwalifikowalnych, natomiast inwestorzy prywatni mogli otrzymać zwrot 40% kosztów kwalifikowanych⁸⁵.

Drugim pod względem limitu środków działaniem (zaraz po złomowaniu statków rybackich) było działanie czwarte: „Przetwórstwo i rynek rybny”. Na działanie to przeznaczone było 289 123 568,13 zł, z czego podpisane umowy zostały na kwotę 159 289 949,35 zł. Także to działanie, pomimo wymaganego znacznego wkładu własnego, cieszyło się dużym zainteresowaniem. Spowodowane to jest wysoką rentownością działalności przetwórczej w dużej części nastawionej na eksport⁸⁶. Inwestycje w przetwórstwo i rynek rybny spowodowane są coraz wyższymi wymaganiami sanitarnymi i weterynaryjnymi stawianymi przez UE, a przede wszystkim przez sam rynek⁸⁷. Celem tego działania było zwiększenie produkcji, poprawa rentowności, jakości i konkurencyjności w zakresie przetwórstwa rybnego oraz poprawa funkcjonowania rynku rybnego. Miało to być osiągnięte poprzez następującego rodzaju inwestycje: budowa, rozbudowa, modernizacja infrastruktury zakładów, maszyn, urządzeń i instalacji przetwórczych; modernizacja linii technologicznej; budowa i modernizacja obiektów

⁸¹ *Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004–2006”*, op. cit., s. 79.

⁸² J. Zieziula, *Realizacja Sektorowego Programu Operacyjnego „Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006” a polska gospodarka rybna w perspektywie lat 2007–2013*, op. cit., s. 7.

⁸³ *Uzupełnienie Sektorowego Programu Operacyjnego „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004–2006”*, op. cit., s. 53.

⁸⁴ *Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006. Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa. Podstawowe Informacje*, op. cit., s. 14.

⁸⁵ *Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006. Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa. Podstawowe Informacje*, op. cit., s. 14.

⁸⁶ J. Zieziula, *Realizacja Sektorowego Programu Operacyjnego „Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006” a polska gospodarka rybna w perspektywie lat 2007–2013*, op. cit., s. 7.

⁸⁷ *Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb 2004–2006. Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa. Podstawowe Informacje*, op. cit., s. 15.

tów hurtowej sprzedaży ryb, pomieszczeń socjalnych w zakładach przetwórczych; zakup środków transportu specjalistycznego itd. Pierwszeństwo w otrzymaniu pomocy miały projekty dotyczące zakładów przetwórstwa w miejscowościach poniżej 5000 mieszkańców lub gdzie stopa bezrobocia była większa niż średnia krajowa, wprowadzona technologia miała na celu zmniejszenie zużycia energii elektrycznej w procesie produkcji, zastosowano technikę znacząco redukującą oddziaływanie na środowisko. Pomoc finansowa ze środków publicznych wynosiła 40% kwalifikowalnych kosztów związanych z realizacją projektu. Wysokość pomocy finansowej mogła być zwiększona do 70% wartości kosztów kwalifikowalnych jeżeli projekt wdrażał techniki mające na celu redukcję oddziaływanie na środowisko⁸⁸.

7. Strategia Rozwoju Rybołówstwa na lata 2007–2013 oraz Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i przybrzeżnych obszarów rybackich na lata 2007–2013” – perspektywa rozwoju polskiego sektora rybackiego

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE) nr 1198/2006 w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego, Polska musi posiadać krajowy plan strategiczny dotyczący sektora rybackiego⁸⁹. Prace nad Strategią Rozwoju Rybołówstwa (SRR) na lata 2007–2013 rozpoczęto 10 maja 2005 roku poprzez powołanie Zarządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi – Zespołu ds. SRR⁹⁰. Dokument ten został przyjęty przez Radę Ministrów 29 maja 2007 roku i jest on podstawą do negocjacji pomiędzy Polską a Komisją Europejską⁹¹. Z powodu tego, że SRR nie została jeszcze zatwierdzona przez Komisję.

Celem SRR jest określenie kierunku rozwoju polskiego rybołówstwa w latach 2007–2013, które w pełni uwzględniają zasady Wspólnej Polityki Rybackiej. Dokument ten ma stanowić nie tylko podstawę do wykorzystania środków z Unii Europejskiej, ale także obejmuje działania, których nie można, ze względów formalnych, finansować ze środków unijnych (nie mogą być sprzeczne ze Wspólną Polityką Rybacką). Realizacja SRR ma przyczynić się do pełnego włączenia polskiego sektora rybackiego w programowanie i kształtowanie Wspólnej Polityki Rybackiej oraz ma służyć zaktywizowaniu i optymalnemu wykorzystaniu istniejących krajowych zasobów, w szczególności kapitału ludzkiego⁹².

Strategia Rozwoju Rybołówstwa na lata 2007–2013 realizowana będzie poprzez Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i przybrzeżnych obszarów rybackich na lata 2007–2013” (PO 2007–2013). Pomimo rozpoczęcia nowego

⁸⁸ *Instrument Finansowy Wspierania Rybołówstwa, Instrukcja Użytkownika, Przetwórstwo i rynek rybny. Znajdowanie oraz promowanie nowych rynków zbytu na produkty rybne. Działania organizacji obrotu rynkowego*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2004, s. 41–46.

⁸⁹ *Rozporządzenie Rady (WE) nr 1198/2006*, op. cit.

⁹⁰ L. Kempczyński, *Narodowa Strategia Rozwoju Rybołówstwa na lata 2007–2013*, „Wiadomości Rybackie” 2005, nr 9–10, s. 5.

⁹¹ *Strategia Rozwoju Rybołówstwa na lata 2007–2013*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, <http://www.minrol.gov.pl/DesktopDefault.aspx?TabOrgId=1556&LangId=0> (data wejścia na stronę 6.05.2007).

⁹² L. Kempczyński, op. cit., s. 5.

okresu programowania, do tej pory istnieje jedynie projekt tego Programu zatwierdzony przez Radę Ministrów 29 maja 2007 roku. Z tego powodu omówione poniżej założenia Programu Operacyjnego nie są ostateczne i dosyć ogólne. Aktualnie Program jest negocjowany między Polską a Komisją Europejską. Z informacji uzyskanych w Ministerstwie Gospodarki Morskiej wynika, że pierwsze rundy aplikacyjne będą możliwe nie wcześniej niż w II kwartale 2008 roku.

W PO 2007–2013, tak jak to miało miejsce w przypadku SPO 2004–2006, projekty mają być finansowane ze środków krajowych (publicznych i prywatnych), jak też ze środków unijnych. Z zainteresowanymi środowiskami przeprowadzone zostały konsultacje, które pozwoliły na wskazanie kilku osi rozwojowych mających wspomóc alokację dostępnych środków finansowych⁹³. Nowy PO 2007–2013 został podzielony na działania zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE) nr 1198/2006. Projekty o podobnym charakterze zostały połączone w działania, a w ramach nich wydzielono jedynie operacje. Celem takiego podejścia jest uproszczenie procedur oraz zmniejszenie ilości rodzajów dokumentów np. wzorów umów. W PO 2007–2013 ujęto pięć priorytetów i są to: 1) działania na rzecz dostosowania floty rybackiej; 2) akwakultura, przetwórstwo i obrót produktami rybactwa; 3) działania służące wspólnemu interesowi; 4) zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa; 5) pomoc techniczna.

W ramach Priorytetu 1, na złomowanie statków oraz na pomoc finansową rybakom nie będzie już przeznaczane ponad 50% środków finansowych, tak jak to miało miejsce w poprzednim Programie. W nowym okresie programowania będzie to działaniem marginalnym, gdyż przewidziano około 6% wydatków na ten cel. Realizowane dalej będą działania związane z rozwojem rybołówstwa przybrzeżnego, pomocą publiczną z tytułu tymczasowego zaprzestania działalności połowowej oraz rekompensatami społeczno-ekonomicznymi. Jednym z najważniejszych działań ma stać się modernizacja pozostałych statków rybackich (ok. 6% środków), które w dalszej perspektywie będą musiały sprostać popytowi na surowiec wymuszonemu przez większe spożycie ryb, poprawą przetwórstwa i poprawą handlu rybami.

Najwięcej środków finansowych ma być przeznaczona na Priorytet 2 (w projekcie PO 2007–2013 zapisano 47,5%). Jest wysoce prawdopodobne, że największym zainteresowaniem, wśród wszystkich działań, cieszyć się będą działania związane z przetwórstwem. Działania w ramach tego priorytetu nie są związane ze sobą, gdyż występują tu np. inwestycje w akwakulturę, rybołówstwo śródlądowe czy inwestycje w zakresie przetwórstwa. Połowa środków finansowych ma pochodzić ze środków prywatnych.

Udział środków prywatnych w Priorytecie 3 ma być natomiast marginalny, natomiast procentowy udział środków unijnych ma być tak samo duży jak w Priorytecie 1. Przewidziano na ten priorytet pięć działań, które koncentrować się będą na: działaniach wspólnych podmiotów gospodarczych i organizacji producentów rybnych; na projektach związanych z ochroną i rozwojem fauny i flory wodnej; modernizacji portów rybackich, miejsc wyładunku i przystani; promocji i rozwoju nowych rynków zbytu, projektów pilotażowych; modyfikacji w celu zmiany przeznaczenia statków rybackich.

⁹³ L. Kempczyński, op. cit., s. 5.

Do obszarów strategicznych zaliczony został nieobecny wcześniej priorytet na rzecz rozwoju obszarów nadmorskich zależnych od rybactwa. Ma to być jedno-działaniowy Priorytet, który ma być podzielony na dwie operacje. Pierwsza z nich służyć będzie tworzeniu Przybrzeżnych Grup Działania, które będą przyczyniać się do aktywizacji lokalnych społeczności rybackich poprzez włączenie partnerów społecznych i gospodarczych do planowania i wdrażania lokalnych inicjatyw. Druga operacja ma na celu wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów zależnych od rybactwa. Ma to być zrealizowane poprzez tworzenie miejsc pracy w drodze wsparcia dywersyfikacji bądź restrukturyzacji gospodarczej i społecznej, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej wskutek promowania obszarów nadmorskich, promocji wewnątrz krajowej i międzynarodowej współpracy pomiędzy obszarami zależnymi od rybactwa.

Ostatni z priorytetów ma finansować działania w zakresie przygotowania, monitorowania, pomocy administracyjnej i technicznej, oceny i audytu⁹⁴.

Komisja dokonała orientacyjnego podziału środków będących w ramach Europejskiego Funduszu Rybackiego dla państw członkowskich, tj. około 3,545 mld euro. Za każdym razem zostały określone kwoty dostępne dla „regionów objętych celem konwergencji” (regiony słabiej rozwinięte). Te regiony otrzymać mają większość z pieniędzy przydzielonych w ramach EFR (około 2,6 mld euro). Polska w całości została objęta celem konwergencji i w ciągu lat 2007–2013 otrzymać ma 651 791 012,00 euro⁹⁵. Wysokość wkładu krajowego ma wynieść 217 263 670,67 euro.

8. Prognozy na przyszłość

W tym miejscu należy się także zastanowić z czym trzeba będzie liczyć się w przyszłości, co należałoby jeszcze zrobić oraz jakie kierunki rozwoju trzeba będzie obrać.

Zreformowana Wspólna Polityka Rybacka stawia na rozwój zrównoważonego rybołówstwa, które zapobiegać będzie przełowieniu oraz przy którym negatywny wpływ rybołówstwa na środowisko będzie najmniejszy. Doświadczenia wcześniejszych lat wskazują, że system monitoringu i kontroli był nieskuteczny. Wielu rybaków często nie wykazuje złowionych ryb, tłumacząc to przeważnie swoją złą sytuacją materialną. Unia będzie musiała wdrożyć bardziej skuteczny system, który będzie zapobiegał takim nadużyciom. Przede wszystkim jednak będzie musiała się zmienić sama świadomość rybaków. Znaczna liczba rybaków uważa, że limity na nich nałożone są zbyt rygorystyczne i nie wierzą w wyniki badań przeprowadzonych przez naukowców przy użyciu specjalistycznego sprzętu.

W przypadku Polski z całą pewnością trzeba będzie poprawić wydawanie unijnej pomocy. Polska ma do wydania do końca 2008 roku jeszcze ponad 113 mln euro z Sektorowego Programu Operacyjnego „Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb” i najprawdo-

⁹⁴ Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i przybrzeżnych obszarów rybackich na lata 2007–2013”. Projekt, op. cit.

⁹⁵ Komisja zdecydowała o przyznaniu pomocy UE w ramach Europejskiego Funduszu Rybackiego, Komunikat prasowy UE, „Wiadomości Rybackie” 2006, nr 9–10, s. 20.

podobniej 20 mln euro z tej kwoty jej przepadnie. Szanse na to są duże, gdyż wypłacanie dotacji przebiega bardzo powoli. Rybacy chętnie korzystali z łatwych do uzyskania środków takich jak premie za złomowanie kutrów i dotacje za zaprzestanie działalności. Wiele form wsparcia nie cieszyło się już tak dużym zainteresowaniem z powodu konieczności włożenia większego zaangażowania i wkładu finansowego, aby móc utrzymać dofinansowanie z Unii. Poza tym rybacy często ubiegali się o rzeczy, na które nie mogli dostać dofinansowania (np. modernizacja silników), gdyż byłoby to niezgodne z podstawowymi celami zreformowanej Wspólnej Polityki Rybackiej⁹⁶.

W jakim kierunku będzie zmierzało polskie rybołówstwo? Znaczna część nakładu połowowego już uległa redukcji i proces ten będzie dalej kontynuowany, ale już na mniejszą skalę. Szansą dla armatorów będzie przekształcenie się z działalności rybackiej na coraz popularniejszą turystykę morską (wędkarstwo morskie i rejsy wycieczkowe). Przyszłością mają być niewielkie jednostki rybackie, do 9 metrów długości, które będą łowiły przy brzegu. Takie małe łodzie, łowiąc po kilkadziesiąt kilogramów dorsza dziennie, mogłyby sprzedawać połowy lokalnym smażalniom i sklepom, ale także być jedną z atrakcji turystycznych jako część dziedzictwa kulturowo-historycznego regionów nadmorskich.

W ciągu najbliższych 7 lat dla polskiego sektora rybackiego będzie do dyspozycji ponad sześćset milionów euro i to tylko od Polski zależy czy te pieniądze i czas zostaną dobrze wykorzystane dla rozwoju tego sektora i całego regionu nadmorskiego.

⁹⁶ *Rybacy bez unijnej pomocy*, portal informacyjny TVN 24, <http://www.tvn24.pl/12692,1506042,0,1,wiadomosc.html> (data wejścia na stronę 21.05.2007).